

Z.Z.HEYDƏROVA

e-mail: heydarova.zarishh@gmail.com

Gəncə Dövlət Universiteti
(Gəncə şəh., Heydər Əliyev pr., 429)

SİNİF RƏHBƏRİNİN FƏALİYYƏTİNDƏ PEDAQOJİ ÜNSİYYƏT MOTİVLƏRİ

Açar sözlər: sinif rəhbəri, pedaqoji peşəkarlıq, pedaqoji ünsiyyət, pedaqoji səriştəlilik, müəllim – şagird münasibəti.

Ключевые слова: классный руководитель, педагогический профессионализм, педагогическое общение, педагогическая компетентность, отношения учитель – ученик.

Key words: form master, pedagogical professionalism, pedagogical communication, pedagogical competence, teacher – student attitude.

Ünsiyyət mədəniyyətinə malik olmaq sinif rəhbərinin peşəkarlığının ən mühüm göstəricilərindən biridir. Pedaqoji ünsiyyətin qeyri-demokratik olması və ya düzgün qurulmaması pedaqoji prosesdə elə boşluqların yaranmasına səbəb olur ki, onu heç nə ilə doldurmaq mümkün olmur. Burada peşəkarlıq və səriştəliliyin mövcud olan izləri də itib gedir. Buna görə də düzgün qurulmuş pedaqoji ünsiyyət sinif rəhbərinin peşəkarlığının əsas alətlərindən biri kimi çıxış edir. Bununla bərabər, onun düzgün məcrada olması sinif rəhbərindən böyük peşəkarlıq və səriştəlilik tələb edir.

Pedaqoji peşəkarlıq və səriştəlilik pedaqoji ünsiyyətlə daim qarşılıqlı təsirdə olan bir proses kimi özünü göstərir. Bunların biri digərinə səbəb olduğu kimi, həm də nəticə kimi özünü göstərə bilir.

Pedaqoji ünsiyyət təhsilənlərlə təhsilçilərin bir-birini qavraması və anlaması, birinin digərinə təsir göstərməsi və kommunikativ-əlaqə funksiyasına malik olmasının sinif rəhbərinin peşəkar fəaliyyətində ən başlıca yerlərdən birini tutur. Pedaqoji ünsiyyət təhsilənlərlə təhsilçilərin qarşılıqlı fəaliyyət münasibətləri kimi təzahür etdiyindən bu münasibətlərin necəliyi pedaqoji prosesə bu və ya digər dərəcədə öz təsirini göstərir. Bu təsirin pozitiv olması, şəxsiyyətyönlü xarakter daşması sinif rəhbərinin peşəkarlığı ilə bilavasitə sıx bağlıdır.

Sınıf rəhbərinin peşəkar ünsiyyət mədəniyyətinə malik olması öyrədən və öyrənənlər arasında münasibətlərin formalaşmasında mühüm rol oynayır. Lakin bu münasibət o zaman daha məhsuldar, nəticəyönlü olur ki, o qarşılıqlı hörmətə, humanist münasibətlərə söykənmiş olsun.

Görkəmli alim, professor M.İ.İlyasov göstərir ki, “müəllim-şagird ünsiyyətinin formalaşmasında müəllim professionallığı, onun hər bir situasiyaya peşəkar yanaşması və pedaqoji qabiliyyətlərə malik olması olduqca mühüm rol oynayır” (1, 154).

Müəllim-şagird ünsiyyətinin səmərəliliyi sinif rəhbərinin peşəkarlığından, onun bir sıra bacarıq və qabiliyyətlərə malik olmasından çox asılıdır. Sınıf rəhbəri özünün pedaqoji fəaliyyətində müxtəlif xarakterli, müxtəlif temperamentli şagirdlərlə qarşılaşdığından onların hər biri ilə fərdi ünsiyyət qabiliyyətinə, fərdi yanaşma bacarığına malik olmalıdır. Şagirdlərin heç birinin diqqətdən kənar, “ünsiyyət xaricində” qalmaması üçün onlarla “dil tapmağı” bacarmalıdır. O, hər bir uşağın fərdi xüsusiyyətlərinə bələd olmalı, onlarla ünsiyyətə girmək üçün “açar tapmalıdı”. Bu isə pedaqoji işdə peşəkarlıq, fəaliyyətdə səriştəlilik tələb edir.

Görkəmli Amerika psixoloqu D. Karneginintövsiyə etdiyi “Adamları təhqir etmədən və inciklik hissi yaratmadan onlara təsir etməyə imkan verən doqquz qayda” sinif rəhbəri – şagird münasibətlərində də nəzərə alınması vacib olan qaydalar kimi faydalıdır:

1 -ci qayda. Müsahibinizin tərifiindən və onun layiqli cəhətlərini səmimi etirafdan başlayın.

2 -ci qayda. Başqalarının səhvlərini birbaşa yox, dolayısı ilə göstərin.

3 -cü qayda. Əvvəlcə öz səhvlərinizdən danışın, yalnız bundan sonra müsahibinizi tənqid edin.

4 -cü qayda. Müsahibinizə nəşə əmr vermək əvəzinə, suallar verin.

5 -ci qayda. Adamlara nüfuzlarını xilas etməyə imkan verin.

6 -cı qayda. Adamların ən kiçik uğurlarını belə bəyəndiyinizi bildirin və onların hər bir müvəffəqiyyətini qeyd edin. “Qiymət verməkdə səmimi və tərifləməkdə səxavətli olun”.

7 -ci qayda. Adamlara yaxşı nüfuz yaradın, onlar bu nüfuzu doğrultmağa çalışsınlar.

8 -ci qayda. Həvəsləndirməyə əl atın. Düzəlmiş görmək istədiyiniz səhvin asan düzəldilə bilməsi təsəvvürünü yaradın; elə edin ki, adamları təhrik etdiyiniz məsələlər onlara çətin görünməsin.

9 -cu qayda. Çalışın ki, adamlar təklif etdiklərinizi yerinə yetirməyə şad olsunlar (4, 264).

Pedaqoji fəaliyyətdə yüksək ünsiyyət mədəniyyətinə malik olan sinif rəhbəri məktəbli-lərlə xoş, səmimi və mehriban münasibət yaratmağı, ünsiyyətə girə bilməyi, uşaqları özündən kənarlaşdırmamağı, onların fəaliyyətinə rəhbərlik etməyi və istiqamət verməyi bacardıqlarından onların hər bir tələbi şagirdlər tərəfindən səmimiyyətlə qəbul edilir və yerinə yetirilir. Burada sinif rəhbəri ilə şagird arasında heç bir “Çin səddi” olmur və sinif rəhbəri pedaqoji prosesi peşəkarlıqla idarə edə bilir.

Müəllimlərin pedaqoji ünsiyyət mədəniyyətinə yiyələnməsi özü də peşəkarlıq tələb edir. Bu, bir tərəfdən müəllimin özünün bioloji xüsusiyyətləri – temperament tərz, xarakteri, nitq qabiliyyəti və s. ilə əlaqədardır da, digər tərəfdən müəllimin sosial statusu, ayrı-ayrı insanlara və bütövlükdə cəmiyyətə olan münasibətləri, uşaqlara olan humanist və nikbin münasibətlərin səviyyəsi, həmçinin ünsiyyət bacarıqlarına nə dərəcədə malik ola bilməsi, pedaqoji stajı və s. ilə bağlıdır.

Təcrübə göstərir ki, heç də bütün sinif rəhbərləri yüksək ünsiyyət tərzlərinə malik ola bilmirlər. Onlar istəsələr də belə bu sahədə yüksək müvəffəqiyyətlər əldə edə bilmirlər. Bu isə bəzən onu necə qura bilmək bacarığının olmamasından, yəni bu sahədə peşəkarlığın aşağı səviyyədə olmasından irəli gəlir.

Pedaqoji ünsiyyətin normal getdiyi bir sinifdə, qrupdavə kollektivdə tədrisin yüksək səviyyədə olması, şagirdlərin fənn maraqlarının dərinliyi, idarəetmənin uğurla getməsi və sinif rəhbəri – şagird münasibətlərində qarşılıqlı anlaşma, sevgi özünü göstərir. Belə siniflərdə və qruplarda sinif rəhbəri – şagird münasibətləri cansıxıcı, yeknəsəq, quru rəsmiyyətçilik hökm sürdüyü siniflərdən və qruplardan fərqli olaraq, qarşılıqlı hörmət, işgüzarlıq, səmimiyyət üzərində qurulur və pedaqoji prosesin rəhbəri – şagird əməkdaşlığından faydalanır. Qarşılıqlı hörmət, mehribanlıq, xeyirxahlıq, şagirdin şəxsiyyət kimi qəbul edilməsi, onlara qarşı diqqət, qayğı və s. keyfiyyətlər pedaqoji dəyərlər səviyyəsinə yüksəlir və bunlar pedaqoji peşəkarlığın alətinə çevrilir.

Pedaqoji ünsiyyət ona peşəkarcasına, səriştəli yanaşma tələb edir. Ona yiyələnmək sinif rəhbərinin (müəllimin) bir təhsilverən, tərbiyəçi kimi nüfuzunu yüksəltməklə yanaşı, pedaqoji prosesin məhsuldarlığına da müsbət təsir göstərir.

Ədəbiyyat

1. İlyasov M.İ. Müəllim peşəkarlığı və pedaqoji səriştəliliyin müasir problemləri. Bakı, Elm və təhsil, 2018.
2. İlyasov M.İ. Müəllimin pedaqoji ustalığı. Bakı, Elm və təhsil, 2013.
3. Mehrabov A.O. Səriştəli müəllim hazırlığının problemləri. Bakı, Elm və təhsil, 2015.
4. Karnegi D. Dost qazanmaq və adamlara təsir göstərmək sənəti. Bakı, Qanun nəşriyyatı, 2015.

З.З.Гейдарова

Мотивы педагогического общения в деятельности классного руководителя

Резюме

В статье определено, что эффективность общения между учителем и учеником во многом зависит от профессионализма классного руководителя, от ряда его способностей и умений. Классный руководитель, в своей педагогической деятельности сталкиваясь с учениками разного характера и темперамента должен обладать способностью индивидуального подхода, индивидуального общения с каждым из них.

Выяснено, что педагогическое общение требует профессионального, грамотного подхода. Научиться этому не только повышает репутацию классного руководителя (учителя) как педагога и воспитателя, а также положительно влияет на производительность педагогического процесса.

Z.Z.Heydarova

Pedagogical society motives in activity of form master

Summary

Article defines, that the effectiveness of teacher-student communication depends largely on the professionalism of the classroom manager, as well as his ability and abilities. The form master must have individual interpersonal skills, individual approach capabilities, as he faces different pupils with different temperament in his pedagogical activity.

It is clear that pedagogical communication requires a professional, competent approach to it. Learning to have a positive effect on the productivity of the pedagogical process, as well as improving the reputation of form master(teacher) as an educator, educator.

Rəyçi: ped.e.d., prof. Ş.T.Tağıyev

Redaksiyaya daxil olub: 27.05.2022